

Mariola Joanna Pietrzak, Zofia Sienkiewicz, Jacek Imiela

Zakład Pielęgniarstwa Społecznego, Warszawski Uniwersytet Medyczny

Spożycie alkoholu przez uczniów po 18. roku życia uczęszczających do warszawskich szkół ponadgimnazjalnych

Alcohol consumption by students aged eighteen or above attending secondary schools in Warsaw

STRESZCZENIE

Wstęp. Alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną zarówno wśród nastolatków, jak i osób dorosłych. Zajmuje trzecie miejsce w klasyfikacji czynników ryzyka dla zdrowia.

Cel pracy. Analiza spożycia alkoholu przez młodzież w wieku powyżej 18 lat uczęszczającą do warszawskich szkół ponadgimnazjalnych.

Materiał i metody. Badaniami objęto 612 uczniów po 18. roku życia, uczęszczających do szkół warszawskich. W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z techniką ankietową.

Wyniki i wnioski. Ponad 3/4 uczniów przyznaje się do picia alkoholu. Kobiety (75%) rzadziej spożywają alkohol niż mężczyźni (84%). Najchętniej konsumowanym alkoholem wśród osób deklarujących spożywanie go jest piwo i wódka. Na rodzaj pitego alkoholu i częstość jego spożywania mają wpływ płeć i rodzaj szkoły, do której uczęszczali uczniowie.

Problemy Pielęgniarstwa 2016; 24 (2): 118–124

Słowa kluczowe: alkohol; młodzież; czynnik ryzyka

ABSTRACT

Introduction. Alcohol is the most widespread psychoactive substance both among teenagers and adults. It takes third place in the rating of health risk factors.

Aim. Analysis of alcohol consumption by young adults aged eighteen or above attending secondary schools in Warsaw.

Material and methods. The research was conducted among 612 students aged 18 or above attending secondary schools. Research was conducted in the time between June 2011 and April 2012. The method used during the research was a diagnostic survey with a questionnaire technique.

Results and conclusions. Over three quarters of students admits to alcohol consumption. Women (75%) consume alcohol less frequently than men (84%). The majority of the studied young adults of Warsaw attending secondary schools drink alcohol. The most popular alcohol among students is beer and vodka.

Problemy Pielęgniarstwa 2016; 24 (2): 118–124

Key words: alcohol; adolescents; risk factors

Wstęp

Alkohol jest substancją psychoaktywną, która działa toksycznie niemal na wszystkie narządy i tkanki, a także zwiększa ryzyko szkód społecznych

w sposób zależny od poziomu jego konsumpcji. Spożywanie alkoholu należy do najbardziej rozpowszechnionych zachowań ryzykownych młodzieży. Jest przyczyną około 200 chorób i urazów. Wpływa na

Adres do korespondencji: dr n. o zdrowiu Mariola Joanna Pietrzak, Zakład Pielęgniarstwa Społecznego, Warszawski Uniwersytet Medyczny, e-mail: jarmola1@wp.pl

DOI: 10.5603/PP.2016.0019

upośledzenie systemu odpornościowego organizmu człowieka, na powstanie niedoborów witamin i innych pierwiastków koniecznych do prawidłowego funkcjonowania organizmu [1, 2]. Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO, *World Health Organization*) alkohol zajmuje trzecie miejsce, tuż po nikotynizmie i nadciśnieniu tętniczym, w klasyfikacji czynników ryzyka dla zdrowia. Picie alkoholu w okresie dojrzewania może doprowadzić do zaburzenia rozwoju psychofizycznego, nieprawidłowych relacji rówieśniczych i z dorosłymi. Młodzież sięgająca po alkohol ponosi ryzyko popadnięcia w nałóg alkoholowy, na który ma wpływ wiek rozpoczęcia intensywnego picia alkoholu [3]. Okres adolescencji jest okresem krytycznym dla kształtowania zachowań zdrowotnych, w którym oprócz utrwalających się nawyków w tym zakresie pojawiają się i kumulują zachowania ryzykowne [4, 5]. Picie alkoholu przyczynia się do podejmowania zachowań ryzykownych mogących stanowić zagrożenie dla życia i zdrowia. Co czwarty zgon w regionie europejskim wśród osób w wieku 15–29 lat spowodowany jest nadużywaniem alkoholu [6]. U części młodzieży, po etapie eksperymentowania, zachowania antyzdrowotne zanikają, u innych dochodzi do ich utrwalenia. Istotną rolę w kształtowaniu zachowań prozdrowotnych w okresie szkolnym odgrywa edukacja zdrowotna, która jest realizowana przez pielęgniarkę środowiskową nauczania i wychowania. W planowaniu programów edukacji zdrowotnej niezbędne jest korzystanie z wyników diagnozy zachowań zdrowotnych uczniów [4].

Cel badania

Celem pracy była analiza spożycia alkoholu przez młodzież po 18. roku życia uczęszczającą do warszawskich szkół ponadgimnazjalnych.

Materiał i metody

Do badania wybrano losowo 18 szkół ponadgimnazjalnych w Warszawie. Zgodę na przeprowadzenie badań wśród młodzieży wyraziło 9 dyrektorów tych placówek. Uzyskano pozytywną opinię Komisji Bioetycznej przy Warszawskim Uniwersytecie Medycznym (KB 23/2011). Uczestnicy badania zostali zapoznani z założeniami i przebiegiem badania, na które wyrazili pisemną zgodę. Pomiarzy zostały przeprowadzone w okresie od czerwca 2011 do kwietnia 2012 roku. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z techniką ankietową. Wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety zawierający pytania dotyczące częstości i rodzaju spożywanego alkoholu. Zebrane dane poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem komputerowego pakietu do obliczeń statystycznych SPSS+ (*Statistical Package for Social Science*). W opracowaniu statystycznym danych wykorzystano

testy równości frakcji i testy chi-kwadrat. We wszystkich testach przyjęto poziom istotności $p = 0,05$.

Badaniami objęto 612 uczniów. Sześćdziesiąt trzy procent młodzieży uczęszczało do liceum ogólnokształcącego (LO), a 37% do technikum i zasadniczych szkół zawodowych (ZSZ) (w tab. 1 podano, że 62% i 38%). Uczniowie, którzy ukończyli 18 lat, stanowili 78% badanych, 19% — uczniowie po 19. roku życia, 3% zaś to młodzież po 20. roku życia. Większość badanej młodzieży mieszkała w Warszawie (59%), a pozostali w miejscowościach powyżej 10 tys. mieszkańców — 28% oraz w miejscowościach do 10 tys. mieszkańców — 12%.

Wyniki

W prezentowanych wynikach dotyczących konsumpcji alkoholu przez pełnoletnich uczniów warszawskich szkół ponadgimnazjalnych poddano analizie częstość i rodzaje alkoholu spożywanego przez badaną młodzież z uwzględnieniem płci, miejsca zamieszkania, wieku oraz typu szkoły.

Do spożywania alkoholu przyznało się 79% ogółu uczniów, znacznie częściej mężczyźni niż kobiety ($p = 0,05$). W większym odsetku młodzież uczęszczająca do technikum i zawodówek deklarowała konsumpcję alkoholu niż licealiści ($p = 0,05$) (tab. 1).

W grupie uczniów deklarujących picie alkoholu ($N = 485$) młodzież najczęściej spożywała napoje alkoholowe sporadycznie (45%) lub kilka razy w miesiącu (32%). Niewielki odsetek młodzieży przyznawał się do codziennej konsumpcji alkoholu (1%) lub w większości dni tygodnia (1%). Odsetek osób pijących alkohol kilka razy w tygodniu (1–2 w tygodniu i 3–4 razy w tygodniu) był wyższy w grupie mężczyzn niż kobiet ($p = 0,05$), osób konsumujących alkohol sporadycznie zaś był wyższy w grupie kobiet niż mężczyzn ($p = 0,05$). Należy zwrócić uwagę na zmniejszenie częstości konsumpcji alkoholu wraz z wiekiem uczniów: 20-latkowie częściej deklarowali spożywanie alkoholu sporadycznie (58%) niż 19-latkowie (41%) czy 18-latkowie (46%). Uczniowie szkół technicznych i zawodowych w porównaniu z uczniami liceum istotnie statystycznie częściej sięgali po alkohol — 1–2 razy w tygodniu i kilka razy w miesiącu ($p = 0,05$), a uczniowie liceum konsumowali alkohol w większym odsetku sporadycznie ($p = 0,05$) (tab. 2).

Młodzież najchętniej sięgała po piwo (61%) oraz wódkę (26%). Mężczyźni statystycznie częściej niż kobiety spożywali piwo ($p = 0,05$), a kobiety w porównaniu z mężczyznami chętniej konsumowały wino ($p = 0,05$). Mieszkańcy Warszawy statystycznie częściej wybierali wino niż uczniowie mieszkający w miejscowościach powyżej 10 tys. mieszkańców ($p = 0,05$). Znamienne statystycznie częściej licealiści w porównaniu z uczniami technikum i zasadniczych szkół

Tabela 1. Spożywanie alkoholu przez młodzież a płeć, wiek i miejsce zamieszkania oraz typ szkoły

Table 1. Alcohol consumption by the studied young adults and their gender, age, place of residence and type of school

Spożywanie alkoholu	Ogółem	Płeć		Wiek (w latach)			Miejsce zamieszkania			Typ szkoły		
		Kobieta	Mężczyzna	18	19	20	Warszawa	Miejscowość powyżej 10 tys. mieszkańców	Miejscowość do 10 tys. mieszkańców	Technikum i ZSZ	LO	
		(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)	(J)	
Ogółem	N	612	321	291	478	118	16	364	173	75	227	373
	%	100%	52%	48%	78%	19%	3%	59%	28%	12%	38%	62%
Tak, spoży- wam	N	485	241	A 244	379	94	12	291	139	55	J 196	283
	%	79%	75%	84%	79%	80%	75%	80%	80%	73%	86%	76%
Nie, nie spoży- wam	N	127	B 80	47	99	24	4	73	34	20	31	I 90
	%	21%	25%	16%	21%	20%	25%	20%	20%	27%	14%	24%

Różnice istotne statystycznie w ramach wariantów badanych cech zostały oznaczone szarym polem oraz pogrubioną czcionką. Wyniki są oparte na testach dwustronnych z poziomem istotności wynoszącym $p = 0,05$. Dla każdej istotnej pary wariantu cechy z mniejszą proporcją kolumnową pojawia się poniżej wariantu cechy z większą proporcją w kolumnach.

zawodowych spożywali wino ($p = 0,05$), a uczniowie technikum i zasadniczych szkół zawodowych sięgali częściej po piwo niż licealiści ($p = 0,05$). Spożywanie wódki częściej deklarowali uczniowie liceum (29%) niż technikum i zasadniczych szkół zawodowych (22%) (tab. 3).

Badana młodzież najczęściej piła alkohol w weekendy i święta (94%). Tylko 5% respondentów deklaroowało konsumpcję alkoholu w dni powszednie. Statystycznie częściej sięgali alkohol w dni powszednie mężczyźni niż kobiety ($p = 0,05$). Niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i typu szkoły, do której młodzież uczęszczała, respondenci deklarowali w większości konsumpcję alkoholu w dni wolne od nauki (tab. 4).

Istotne wydaje się określenie zależności między częstością spożywania alkoholu a rodzajem alkoholu. Młodzież deklarująca spożywanie piwa i wódki przyznawała się do ich konsumpcji przynajmniej raz w tygodniu (odpowiednio 28% i 23%). Uczniowie sięgali po wino istotnie statystycznie częściej sporadycznie w porównaniu z piwem i wódką ($p = 0,05$) (tab. 5).

Dyskusja

Wiele uwagi w literaturze poświęcono problemowi spożywania alkoholu przez młodzież z uwzględ-

nieniem struktury wieku i płci ankietowanych. W badaniach własnych 79% uczniów deklaroowało spożywanie alkoholu. Zdecydowanie chętniej po napoje alkoholowe sięgali mężczyźni niż kobiety ($p = 0,05$) oraz uczniowie technikum i zasadniczych szkół zawodowych niż licealiści ($p = 0,05$). Wyniki przeprowadzonego badania nie odbiegały znacząco od wyników badań Europejskiego Programu Badań Ankietowych w Szkołach na temat Używania Alkohol i Narkotyków (ESPAD, *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*), które wskazują, że próby picia miało za sobą 87,3% uczniów trzecich klas gimnazjów i 95,2% uczniów trzecich klas szkół ponadgimnazjalnych w Polsce. Autorzy badania podkreślali, że nie osiągnięto celu zachowania abstynencji wśród młodzieży przynajmniej do osiągnięcia pełnoletniości [7]. Dane z badań *Health Behaviour in School-aged Children* (HBSC) przeprowadzone wśród młodzieży ponadgimnazjalnej (17–18 lat) w 2005 roku, jednoznacznie potwierdzają, że zdecydowana większość młodzieży (76,5%) piła alkohol. W badanej grupie ponad 2-krotnie więcej chłopców niż dziewcząt konsumowało alkohol [8, 9]. Również wyniki badań przeprowadzonych przez Instytut Psychologii Zdrowia w warszawskich szkołach pokazały, że 91,0% uczniów i 93,6% uczennic drugich klas szkół ponadgimnazjalnych w ciągu ostatnich 12

Tabela 2. Częstość spożywania alkoholu przez młodzież a płeć, wiek, miejsce zamieszkania i typ szkoły**Table 2.** The frequency of alcohol consumption by young adults and their gender, age, place of residence and type of school

Częstość spożywania alkoholu		Ogółem	Płeć		Wiek (w latach)			Miejsce zamieszkania			Typ szkoły	
			Kobieta	Mężczyzna	18	19	20	Warszawa	Miejscowość powyżej 10 tys. mieszkańców	Miejscowość do 10 tys. mieszkańców	Technikum i ZSZ	LO
Ogółem	N	485	241	244	379	94	12	291	139	55	196	283
	%	100%	50%	50%	78%	19%	2%	60%	29%	11%	41%	59%
Codziennie	N	6	2	4	5	1	0	5	0	1	2	4
	%	1%	1%	2%	1%	1%	0%	2%	0%	2%	1%	1%
5–6 razy w tygodniu	N	6	1	5	5	1	0	4	1	1	4	2
	%	1%	0%	2%	1%	1%	0%	1%	1%	2%	2%	1%
3–4 razy w tygodniu	N	22	3	A 19	17	5	0	15	5	2	12	9
	%	5%	1%	8%	4%	5%	0%	5%	4%	4%	6%	3%
1–2 razy w tygodniu	N	76	18	A 58	59	15	2	45	24	7	J 41	33
	%	16%	7%	24%	16%	16%	17%	15%	17%	13%	21%	12%
1–3 razy miesięcznie	N	155	73	82	120	32	3	87	47	21	71	82
	%	32%	30%	34%	32%	34%	25%	30%	34%	38%	36%	29%
Sporadycznie (kilka razy w roku)	N	219	B143	76	173	39	7	135	61	23	66	I 152
	%	45%	59%	31%	46%	41%	58%	46%	44%	42%	34%	54%
Brak odpowiedzi	N	1	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1
	%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	0%

Różnice istotne statystycznie w ramach wariantów badanych cech zostały oznaczone szarym polem oraz pogrubioną czcionką. Wyniki są oparte na testach dwustronnych z poziomem istotności wynoszącym $p = 0,05$. Dla każdej istotnej pary wariant cechy z mniejszą proporcją kolumnową pojawia się poniżej wariantu cechy z większą proporcją w kolumnach.

miesiący spożywało alkohol. W okresie ostatnich 30 dni takie doświadczenie miało za sobą 82,4% chłopców i 82,5% dziewcząt [10]. Raport Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) potwierdził konsumpcję alkoholu u 45,3% młodzieży w wieku 15–19 lat. Chłopcy (46,8%) znacznie częściej niż dziewczęta (45,7%) sięgali po napoje alkoholowe [11]. W badaniach własnych dokonano analizy częstości spożywania alkoholu. W grupie uczniów deklarujących picie alkoholu dominowało jego spożycie kilka razy w roku (45%) lub kilka razy w miesiącu (32%). Wyniki badania „Zdrowie dzieci i młodzieży w Polsce” wskazały, że 10 razy i częściej w ciągu miesiąca piło alkohol 28,9% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Częste spożywanie alkoholu dotyczyło 25,5% dziewcząt i 32,4% chłopców. Badana młodzież najchętniej sięgała po piwo (74,4%), wódkę (63,3%)

i wino (42,7%) [10]. Analizując rodzaj spożywanego alkoholu, w badaniach własnych wykazano, że najpopularniejszym rodzajem wysokoprocentowego trunku było piwo (61%), następnie wódka (26%). Obraz konsumpcji alkoholu uzależniony był od płci i typu szkoły. W grupie uczniów pijących alkohol mężczyźni istotnie statystycznie częściej sięgali po piwo niż kobiety ($p = 0,05$), wino zaś chętniej wybierały kobiety ($p = 0,05$). Uczniowie technikum i zasadniczych szkół zawodowych częściej pili piwo niż uczniowie liceum ($p = 0,05$). Młodzież uczęszczająca do liceum chętniej sięgała po wino niż uczniowie technikum ($p = 0,05$). Wyniki badania ESPAD wskazywały, że najchętniej uczniowie spożywali piwo (78,1%), w drugiej kolejności wódkę (62,8%) oraz wino (35,6%). Istotne różnice w obrazie konsumowanych poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych wprowadzała płeć.

Tabela 3. Rodzaj spożywanego alkoholu przez młodzież a płeć, wiek, miejsce zamieszkania i typ szkoły

Table 3. The type of consumed alcohol by young adults and their gender, age, place of residence and type of school

Rodzaj spożywanego alkoholu	Ogółem	Płeć		Wiek (w latach)			Miejsce zamieszkania			Typ szkoły		
		Kobieta	Mężczyzna	18	19	20	Warszawa	Miejscowość powyżej 10 tys. mieszkańców	Miejscowość do 10 tys. mieszkańców	Technikum i ZSZ	LO	
		(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)	(J)	
Ogółem	N	485	241	244	379	94	12	291	139	55	196	283
	%	100%	50%	50%	78%	19%	2%	60%	29%	11%	41%	59%
Piwo	N	295	127	A 168	222	C 66	7	178	86	31	J 145	145
	%	61%	53%	69%	59%	70%	58%	61%	62%	56%	74%	51%
Wódka	N	127	59	68	101	20	D 6	76	35	16	44	81
	%	26%	24%	28%	27%	21%	50%	26%	25%	29%	22%	29%
Wino	N	91	B 72	19	67	22	2	G 66	17	8	16	I 73
	%	19%	30%	8%	18%	23%	17%	23%	12%	15%	8%	26%
Inne	N	40	25	15	32	7	1	H 30	9	1	10	I 29
	%	8%	10%	6%	8%	7%	8%	10%	6%	2%	5%	10%
Brak odpowiedzi	N	3	1	2	2	1	0	2	1	0	0	3
	%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	1%	1%	0%	0%	1%

Różnice istotne statystycznie w ramach wariantów badanych cech zostały oznaczone szarym polem oraz pogrubioną czcionką. Wyniki są oparte na testach dwustronnych z poziomem istotności wynoszącym $p = 0,05$. Dla każdej istotnej pary wariantu cechy z mniejszą proporcją kolumnową pojawia się poniżej wariantu cechy z większą proporcją w kolumnach.

Na pierwszym miejscu najchętniej spożywanego alkoholu było piwo, zarówno wśród chłopców (83,8%), jak i dziewcząt (72,1%), na drugim miejscu wódka (chłopcy — 69,1%, dziewczęta — 56%), a na trzecim wino (dziewczęta — 39,0%, chłopcy — 32,4%) [7]. Podobne wyniki badań zostały uzyskane w 2013 roku przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, w których 72% młodzieży deklaruowało spożycie piwa, 68% wódki, 35% wina. Autorzy raportu zwrócili uwagę na wzrost odsetka uczniów sięgających po wódkę (o 7%). Odnotowano również zwiększenie konsumpcji wina (35%). Częściej po ten alkohol sięgały dziewczęta niż chłopcy (43% vs 26%). Wódkę i inne mocne alkohole chętniej wybierali chłopcy niż dziewczęta (71% vs. 63%) [12]. W materiale własnym wykazano, że istnieje zależność pomiędzy częstością spożywanego alkoholu a jego rodzajem. Piwo i wódkę młodzież w większym odsetku spożywała 1–2 razy w tygodniu lub kilka razy w miesiącu, a wino i inne rodzaje alkoholu — kilka razy w roku. Większość uczniów (94%) konsumowała napoje alkoholowe w dni wolne. W analizie materiału badań

własnych uwzględniono rodzaj alkoholu i typu szkoły. Największy odsetek młodzieży spożywającej alkohol często (5–6 razy w tygodniu oraz 3–4 razy w tygodniu) uczęszczał do technikum i szkół zawodowych. Młodzież ta wybierała najchętniej piwo i wódkę. W badaniach HBSC z 2005 roku wskazano na zależność statystyczną między konsumpcją alkoholu a typem szkoły ($p < 0,001$). Zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn większy odsetek pijących często (co najmniej 1 raz w tygodniu) piwo i wódkę był w zasadniczych szkołach zawodowych [10].

Wnioski

Na podstawie analizy przeprowadzonych badań można postawić następujące wnioski:

- większość badanej warszawskiej młodzieży uczęszczającej do szkół ponadgimnazjalnych pije alkohol;
- badana grupa deklaruująca spożywanie alkoholu pije go kilka razy w miesiącu lub kilka razy w roku;
- na rodzaj i częstość pitego alkoholu mają wpływ płeć i rodzaj szkoły, do której uczęszczali uc-

Tabela 4. Spożycie alkoholu w tygodniu przez młodzież a płeć, wiek, miejsce zamieszkania i typ szkoły

Table 4. Alcohol consumption per week by young adults and their gender, age, place of residence and type of school

Spożywanie alkoholu	Ogółem	Płeć		Wiek (w latach)			Miejsce zamieszkania (grupa)			Typ szkoły	
		Kobieta	Mężczyzna	18	19	20	Warszawa	Miejscowość powyżej 10 tys. mieszkańców	Miejscowość do 10 tys. mieszkańców	Technikum i ZSZ	LO
Ogółem	485	241	244	379	94	12	291	139	55	196	283
	100%	50%	50%	78%	19%	2%	60%	29%	11%	41%	59%
W dni powszednie	23	4	A 19	20	2	1	16	6	1	9	14
	5%	2%	8%	5%	2%	8%	5%	4%	2%	5%	5%
W weekendy i święta	458	B 235	223	356	91	11	274	130	54	186	266
	94%	98%	91%	94%	97%	92%	94%	94%	98%	95%	94%
Brak odpowiedzi	4	2	2	3	1	0	1	3	0	1	3
	1%	1%	1%	1%	1%	0%	0%	2%	0%	1%	1%

Różnice istotne statystycznie w ramach wariantów badanych cech zostały oznaczone szarym polem oraz pogrubioną czcionką. Wyniki są oparte na testach dwustronnych z poziomem istotności wynoszącym $p = 0,05$. Dla każdej istotnej pary wariantu cechy z mniejszą proporcją kolumnową pojawia się poniżej wariantu cechy z większą proporcją w kolumnach.

Tabela 5. Częstość spożywania alkoholu a rodzaj alkoholu

Table 5. The frequency of alcohol consumption and the type of alcohol

Częstość spożywania alkoholu	Ogółem	Alkohol					Brak odpowiedzi
		Piwo	Wódka	Wino	Inne		
		(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	
Ogółem	485	295	127	91	40	3	
	100%	61%	26%	19%	8%	1%	
Codziennie	6	2	3	1	4	0	
	1%	1%	2%	1%	10%	0%	
5–6 razy w tygodniu	6	5	2	0	0	0	
	1%	2%	2%	0%	0%	0%	
3–4 razy w tygodniu	22	C 17	3	1	1	0	
	5%	6%	2%	1%	3%	0%	
1–2 razy w tygodniu	76	C 56	C 22	7	4	0	
	16%	19%	17%	8%	10%	0%	
1–3 razy w miesiącu	155	D 110	D 43	25	6	1	
	32%	37%	34%	27%	15%	33%	
Sporadycznie — (kilka razy w roku)	219	105	54	A B 57	A B 25	1	
	45%	36%	43%	63%	63%	33%	
Brak odpowiedzi	1	0	0	0	0	1	
	0%	0%	0%	0%	0%	33%	

Różnice istotne statystycznie w ramach wariantów badanych cech zostały oznaczone szarym polem oraz pogrubioną czcionką. Wyniki są oparte na testach dwustronnych z poziomem istotności wynoszącym $p = 0,05$. Dla każdej istotnej pary wariantu cechy z mniejszą proporcją kolumnową pojawia się poniżej wariantu cechy z większą proporcją w kolumnach.

niowie, nie zaobserwowano takich zależności ze względu na miejsce zamieszkania;

- uczniowie liceum w mniejszym odsetku spożywają alkohol niż uczniowie technikum i zasadniczych szkół zawodowych. Chętniej alkohol piją mężczyźni niż kobiety. Mężczyźni preferują piwo i wódkę, kobiety zaś piwo i wino.

Piśmiennictwo

1. Global status report on alcohol and health 2014. World Health Organization, Luxembourg 2014; http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112736/1/9789240692763_eng.pdf?ua=1; data pobrania: 10.02.2015.
2. Anderson P., Baumberg B. Alcohol in Europe. London. Institute of Alcohol Studies, 2006. Polskie wydanie: Alkohol w Europie. Wyd. Edukacyjne Parpamedia, Warszawa 2007.
3. Państwowa Inspekcja Sanitarna. Ewaluacja programu edukacyjnego „Trzymaj Formę!” realizowanego przez Państwową Inspekcję Sanitarną i Polską Federację Producentów Żywności — Związek Pracodawców. Część IV: Picie alkoholu i używanie innych substancji psychoaktywnych a zdrowie młodzieży. Warszawa 2010.
4. Woynarowska B. Edukacja zdrowotna — podstawy teoretyczne i metodyczne. W: Woynarowska B. (red.). Edukacja zdrowotna. Podręcznik akademicki. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009; 17–264.
5. Woynarowska B., Kowalewska A., Izdebski Z., Komosińska K. Biomedyczne podstawy kształcenia i wychowania. Podręcznik akademicki. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
6. Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011–2015 przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 22.03.2011 r. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
7. Sierosławski J. Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2011 r. Europejski Program Badań Ankietywanych w Szkołach ESPAD. Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2011.
8. Jodkowska M., Oblacińska A. Picie napojów alkoholowych. W: Woynarowska B. (red.). Zdrowie subiektywne, zadowolenie z życia i zachowania zdrowotne uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce w kontekście czynników psychospołecznych i ekonomicznych. Raport z badań. Wydawnictwo Ezdorat, Warszawa 2006; 66–71.
9. Szafraniec K. Młodzi 2011. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.
10. Raport z badań „Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Warszawy”. Instytut Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2011; https://politykaspoleczna.um.warszawa.pl/sites/politykaspoleczna.um.warszawa.pl/files/artykuly/zalaczniki/raport_mlodzi_espac.2011_warszawa_final.pdf; data pobrania: 5.07.2015.
11. Zdrowie dzieci i młodzieży w Polsce w 2009 roku. Studia i analizy statystyczne. Główny Urząd Statystyczny w Krakowie 2012.
12. Młodzież 2013. Centrum Badania Opinii Społecznej. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2014.